

Národní akční plán České republiky k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1325 (2000), o ženách, míru a bezpečnosti a souvisejících rezolucí na léta 2021-2025

I. Úvod

V roce 2000 schválila Rada bezpečnosti OSN přelomovou rezoluci č. 1325 o ženách, míru a bezpečnosti, která se stala základním kamenem tzv. Agendy ženy, mír, bezpečnost („*Women Peace nad Security*“, dále jen „Agenda WPS“). Rezoluce 1325 (2000) vyzývá všechny státy, aby zajistily účast a zapojení žen ve svých bezpečnostních politikách a při budování míru, včetně zvýšení účasti žen v mírových a bezpečnostních procesech a začlenění genderové perspektivy do veškerého úsilí o postkonfliktní obnovu a mezinárodní rozvoj. Rezoluce dále apeluje na všechny bezpečnostní aktéry, aby chránili ženy a dívky před porušováním lidských práv, umožnili jim přístup ke spravedlnosti a aktivně pracovali na odstranění všech forem genderové diskriminace. Během dosavadních dvaceti let své existence se Agenda WPS stala universální agendou, která je dále rozvedena v řadě navazujících rezolucí.¹

Pokud jde o zajištění bezpečnosti, korelace mezi genderovou nerovností v zemi a tendencí ke vzniku vnitrostátního konfliktu je dnes již široce uznávána. Ženy a dívky nicméně nejsou jen oběťmi válek, ale jsou v nich často aktivně zapojeny jako příslušnice národních armád, ozbrojených skupin nebo teroristických organizací, kde aktivně bojují či podporují válečné snahy jako pomocný personál, a působí rovněž v civilních mírových misích. OBSE² i OSN³ se shodují, že mírové snahy jsou řádově efektivnější a udržitelnější, pokud jsou v nich ženy aktivně a smysluplně zahrnuty.⁴ Přesto ovšem po skončení konfliktu často nejsou hlasy žen vyslyšeny. Mezi lety 1992 a 2011 bylo zastoupení žen v mírových vyjednávacích týmech pouze 9 % a ženy tvořily pouze 4 % signatárek mírových smluv. Participace žen v mírových procesech je přitom zásadní nejen pro udržitelnost míru, ale i pro efektivnější implementaci mírových dohod.

Posílení role žen a uzavření tzv. gender gapu je jedním ze zásadních předpokladů pro naplnění Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj (viz Cíl 1 konec chudoby, Cíl 2 konec hladu, Cíl 3 zdraví a kvalitní život, Cíl 5 rovnost mužů a žen, Cíl 8 důstojná práce a ekonomický růst a Cíl 10 méně nerovností). OSN odhaduje, že gender gap stojí světovou ekonomiku 15 % HDP, ovšem podle studie Mezinárodního měnového fondu⁵ by pak uzavření gender gap celosvětově zvýšilo HDP průměrné země dokonce o 35 % (80 % z toho tvoří rozšíření pracovní síly, 20 % pak ztráty na produktivitě). Ženy jsou také častěji závislé na tzv. neformální ekonomice a celosvětově

¹ K 30. 6. 2020 se jedná o následující rezoluce Rady bezpečnosti OSN: UNSCR 1820(2008); UNSCR 1888(2009); UNSCR 1889(2009); UNSCR 1960(2010); UNSCR 2106(2013); UNSCR 2122(2013); UNSCR 2242(2015); UNSCR 2467(2019); UNSCR 2493(2019).

² <https://www.osce.org/files/f/documents/0/5/440735.pdf>

³ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/conflict-prevention-and-resolution>

⁴ UN Women, Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace: A Global Study on the Implementation of the United Nations Security Council Resolution 1325 (New York, NY: UN Women, 2015)

⁵ <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/SDN/2018/SDN1806.ashx>

bezmála 40 % žen nemá žádnou sociální ochranu.⁶ Posílení (nejen) ekonomického postavení žen a jejich resilience je tak bezesporu nezbytným předpokladem pro zajištění prosperity a udržitelného rozvoje pro všechny.

Podle Úřadu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva miliony žen po celém světě i nadále čelí diskriminaci, mj. v nerovném přístupu k půdě, majetku a bydlení (jen 12 % půdy je celosvětově vlastněno ženami), v sexuálním a genderově podmíněném násilí (30 % žen zažilo genderově podmíněné násilí), v omezení přístupu k sexuálním a reprodukčním právům, či ve zvyšování počtu útoků na ženské obrádkyně lidských práv. Globální studie také potvrzují, že sexuální násilí před, během a po skončení ozbrojených konfliktů je realitou nejen pro ženy a dívky, ale také muže a chlapce a nebinární osoby. Diskriminaci dále prohlubuje propojení sociálních kategorií jako je rasa, socio-ekonomické postavení a genderová identita, které dohromady vytvářejí překrývající se a vzájemně propojené systémy diskriminace. Ženy tvoří více jak 50 % světové populace a bez jejich aktivního a smysluplného zapojení není možno dosáhnout zajištění bezpečnosti, prosperity a udržitelného rozvoje, ani lidské důstojnosti.

Česká zahraniční politika dlouhodobě řadí zajištění bezpečnosti, prosperity a udržitelného rozvoje a lidské důstojnosti, včetně ochrany lidských práv, mezi své hlavní cíle. Splnění všech těchto cílů je zásadním způsobem navázáno na podporu genderové rovnosti a implementaci Agendy WPS. V roce 2016 byla na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky jmenována národní kontaktní osoba („*Focal Point*“) pro WPS na úrovni ředitele odboru OSN. Na prvním setkání WPS Focal Points Network v rámci 71. zasedání VS OSN byla Česká republika jedním ze 41 států, které podepsaly společné komuniké znovu potvrzující závazek těchto států zvýšit participaci žen na rozhodovací úrovni při prevenci konfliktů na národní i mezinárodní úrovni.

II. Právní rámec předkládání národních akčních plánů

Česká republika je od roku 1993 smluvní stranou *Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „CEDAW“)*. Tento základní mezinárodně-právní dokument definuje diskriminaci žen a zavazuje státy přijímat opatření k jejímu vymýcení. Závazky vyplývající z CEDAW jsou relevantní i pro naplňování rezoluce 1325, oba dokumenty se vzájemně doplňují a posilují v řadě oblastí, jako je např. prevence konfliktů, genderově podmíněné násilí, sexuální vykořisťování a obchodování s lidmi, participace, přístup ke spravedlnosti, přístup ke vzdělání, zdravotním službám a zaměstnání, vysídlené osoby, uprchlíci a žadatelé o azyl apod.

Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen vydal v roce 2013 tzv. Obecné doporučení č. 30 - *General Recommendation No. 30 on women in conflict prevention, conflict and post-conflict situations, (dále jen „GR30“)*⁷. GR30 představuje vodítko pro implementaci CEDAW při předcházení konfliktům, v průběhu konfliktu a v post-konfliktním období. Toto doporučení v čl. 83 stanoví, že státy mají podávat zprávu o naplňování rezoluce č. 1325 (2000). Součástí

⁶ UN Women, <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment/facts-and-figures>

⁷ Blíže viz <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CEDAW/GComments/CEDAW.C.CG.30.pdf>

doporučení je i výzva k přijetí národních akčních plánů k implementaci rezoluce 1325 a k alokování příslušného rozpočtu na jejich implementaci.

Na konci roku 2016 předložila Česká republika svůj první Akční plán ČR k implementaci Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1325 (2000), o ženách, míru a bezpečnosti a souvisejících rezolucích na léta 2017-2020. V letech 2017-2019 byla vládě každoročně předkládána zpráva, jak je Akční plán implementován.

III. Předložení druhého Národního akčního plánu ČR na období 2021-2025

Cílem druhého Národního akčního plánu ČR na období 2021-2025 je přirozeně navázat na první akční plán, zajistit, aby snahy a aktivity České republiky v oblasti míru a bezpečnosti adekvátně reflektovaly aktuální potřeby, priority i práva žen a mužů jak v ČR, tak ve světě. Jedině tak dosáhneme udržitelné budoucnosti založené na třech pilířích OSN – míru a bezpečnosti, lidských právech a rozvoji. Za tímto účelem byla připravena sada konkrétních opatření rozčleněných v návaznosti na čtyři základní strategické cíle,⁸ vzájemně se ovlivňující a propojené, které si Česká republika definovala:

- 1. Posilovat participaci a vůdčí roli žen ve všech oblastech spojených s mírem a bezpečností;**
- 2. Systematicky posilovat začlenění genderové problematiky do všech oblastí souvisejících s mírem a bezpečností;**
- 3. Aktivně se podílet na posilování prevence konfliktů skrze podporu práv žen a genderové rovnosti;**
- 4. Poskytovat a podporovat adekvátní rozvojovou a transformační spolupráci a humanitární pomoc, která směřuje na potřeby žen a dívek.**

Národní akční plán ČR na období 2021-2025 bude v koordinaci Ministerstva zahraničních věcí dále realizovat Úřad vlády, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany a Ministerstvo spravedlnosti, za přispění nestátních neziskových organizací a akademického sektoru. S úspěšnou realizací Agendy WPS je také spjat záměr ČR systematicky na mezinárodních fórech hájit „silný jazyk“ směřující k podpoře genderové rovnosti a sexuálního a reprodukčního zdraví a práv.

Na Národní akční plán ČR na období 2021-2025 je třeba nahlížet v kontextu dalších zásadních dokumentů, na jejichž vzniku se ČR v rámci svého členství v EU, NATO a dalších organizacích podílela a k jejichž plnění se zavázala. Prvním takovým dokumentem jsou Závěry Rady EU pro zahraniční věci k Agendě WPS⁹ s přílohou, tzv. „Strategickým přístupem EU k WPS“, které byly přijaty v prosinci 2018. Strategický přístup EU k WPS byl následně dále rozpracován v Akčním plánu¹⁰, který byl přijat v červenci 2019. Zásadní je v tomto ohledu také Genderový akční plán EU na roky 2016-2019 (tzv. GAP II). NATO k Agendě WPS přijalo Akční plán v roce 2018. Všechny tyto dokumenty formovaly a inspirovaly podobu Národního akčního

⁸ Tyto cíle do velké míry kopírují čtyři základní pilíře Agendy WPS, tj. participace, ochrana, prevence a asistence a obnova.

⁹ Dokument Rady 15086/18 z 10. 12. 2018

¹⁰ EEAS(2019) 747

plánu na období 2021-2025. Širší kontext pak Národnímu akčnímu plánu poskytne Strategie rovnosti žen a mužů 2021-2030, kterou připravuje Úřad vlády České republiky za přispění ministerstev spoluodpovědných za genderovou problematiku.

IV. Metodologie a monitorování implementace Národního akčního plánu

Národní akční plán ČR na období 2021-2025 byl vypracován pod vedením Ministerstva zahraničních věcí ve spolupráci se zúčastněnými relevantními rezorty (Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany, Ministerstvo spravedlnosti a Úřad vlády), nestátními neziskovými organizacemi a akademickou sférou. Proběhly série neformálních i formálních konzultací s jednotlivými aktéry, po kterých finální podobu Národního akčního plánu schválila vláda ČR.

Těžištěm Národního akčního plánu ČR na období 2021-2025 je soubor konkrétních opatření rozčleněných podle strategických cílů. Každému opatření je přiřazen indikátor, pomocí kterého je možné určit, zda a do jaké míry bylo opatření splněno. Je stanovena předpokládaná délka realizace opatření a je uvedena konkrétní instituce odpovědná za jeho realizaci. Opatření jsou tak specifická, měřitelná, relevantní vůči jednotlivým strategickým cílům a časově ohraničená. Tato metodologie má za cíl zjednodušit a zpřehlednit každoroční vyhodnocování implementace Národního akčního plánu.

Monitorování pokroku implementace bude prováděno každoročně formou vypracování implementační zprávy a průběžným vyhodnocováním na schůzkách mezirezortní pracovní skupiny všech relevantních rezortů k Agendě WPS, která by měla být ustavena a které by mělo předsedat Ministerstvo zahraničních věcí. Implementační zpráva bude předložena nejprve Radě vlády pro rovnost žen a mužů ke schválení a následně nejpozději do 30. června následujícího roku vládě pro informaci. První implementační zpráva by měla být vládě předložena k 30. červnu 2022. Na základě výsledků implementační zprávy bude možné v odůvodněných případech vládě předložit návrh na úpravu Národního akčního plánu.